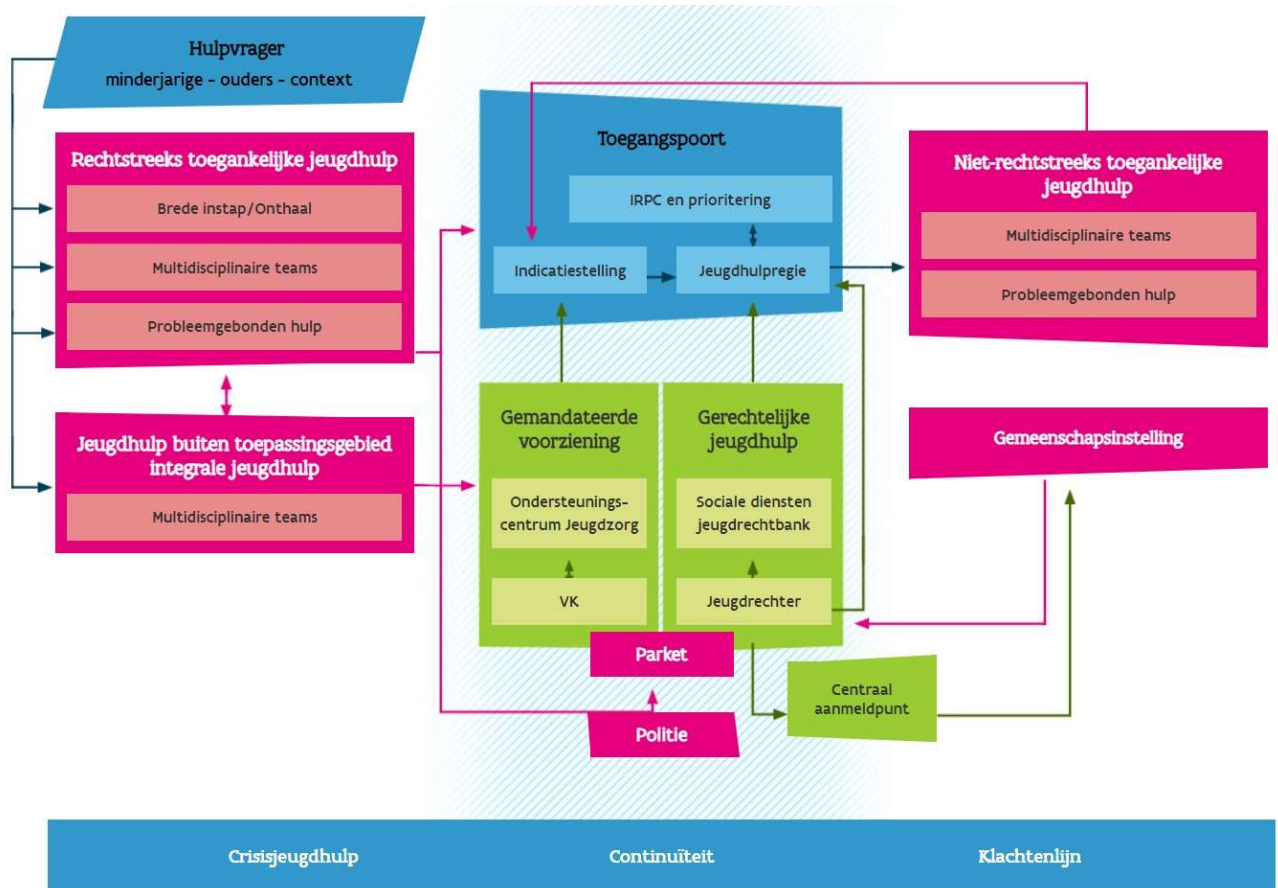

Wegen doorheen het jeugdhulplandschap

Figuur 1: Schema integrale jeugdhulp

De landkaart van het jeugdhulplandschap is er een met veel vakjes en pijltjes, voorgesteld in de gekende figuur.

Hieronder wordt in vogelvlucht door deze kaart gegaan.

1. Rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (RTJ)

De start van een reis in het jeugdhulplandschap is een vraag naar hulp door een jongere en/of zijn omgeving. Deze hulpvraag komt veelal terecht in het veld van de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (RTJ). RTJ omvat verschillende hulpvormen. Typisch aan al deze hulpvormen is dat kinderen en jongeren er rechtstreeks een beroep op kunnen doen. Binnen RTJ zijn drie grote luiken te onderscheiden: brede instap, probleemgebonden hulp en multidisciplinaire teams.

Brede instap

Kinderen, jongeren of ouders weten niet altijd waar aan te kloppen met een hulpvraag. Daarom organiseert de RTJ zich via een brede instap. Deze wordt georganiseerd door de diensten van drie sectoren: centra voor leerlingenbegeleiding, Kind en Gezin en centra voor algemeen welzijnswerk.

Minderjarigen kunnen bij de brede instap terecht met al hun hulpvragen over jeugdhulp, los van de kenmerken van hun probleem.

Hulpverleners in de brede instap bieden een laagdrempelig aanbod voor kinderen en jongeren, hun ouders, personen uit hun leefomgeving en - in voorkomend geval - hun opvoedingsverantwoordelijken, met eender welke hulpvraag. Dit met het oog op:

- het verstrekken van informatie,
- het verhelderen van de vraag,
- het versterken van de eigen krachten,
- het zorgvuldig verwijzen naar het meest passende antwoord, zowel in de jeugdhulp als daarbuiten.

Er zijn dus 4 mogelijke acties: onthaal, informatie geven, vraagverheldering en verwijzing. De bedoeling is dat de brede instap zorgt dat kinderen of jongeren in zo min mogelijk stappen bij de juiste hulp terechtkomen.

Probleemgebonden hulp

Wanneer er nood is aan een specifiek aanbod gericht op een bepaalde problematiek, dan kan het kind of de jongere terecht in de probleemgebonden hulp. Voorbeelden van diensten die probleemgebonden hulp aanbieden, zijn centra geestelijke gezondheidszorg (CGG), centra voor kindzorg en gezinsondersteuning (CKG), vluchthuizen (AWW) en diensten RTH (VAPH). De minderjarige komt hier terecht op verwijzing van de brede instap, maar kan er ook zelf vrij binnenstappen.

Multidisciplinair team

Indien geen gepaste hulp in de RTJ aanwezig is, er meer ingrijpende vormen van hulp aangewezen zijn of bijkomende diagnostiek nodig is, kunnen kinderen of jongeren terecht bij een multidisciplinair team (MDT). Dat zal diagnostiek aanleveren, via onderzoek de problemen verder beschrijven en een voorstel van hulp doen ten aanzien van de toegangspoort.

Voorzieningen binnen en buiten het toepassingsgebied van IJH kunnen zich laten erkennen als MDT:

- binnen RTJ (centrum voor leerlingenbegeleiding CLB, centrum voor ontwikkelingsstoornissen COS, centrum voor algemeen welzijnswerk CAW, centrum geestelijke gezondheidszorg CGG);
- binnen NRTJ (onthaal-, oriëntatie- en observatiecentrum OOOO, observatie- en behandelingscentrum OBC);
- buiten het toepassingsgebied van IJH (kinderpsychiatrische diensten, revalidatiecentra).

De gemandateerde voorzieningen (ondersteuningscentrum jeugdzorg OCJ en vertrouwenscentrum kindermishandeling VK) en de sociale dienst jeugdrechtsbank hebben automatisch een erkenning MDT.

Niet elk MDT kan alle types van diagnostiek aanbieden. Het moet daarom steeds zijn expertise en specialisatie (bv. leeftijdsgroep, problematiek) bekend maken.

2. Jeugdhulp buiten toepassingsgebied IJH

Niet alle jeugdhulp waar jongeren en hun ouders terecht kunnen, valt onder integrale jeugdhulp. Zo zijn er nog de kinder- en jeugdpsychiatrie, drughulp, mutualiteiten, paramedici, OCMW, huisartsen, privépsycholoog ...

3. Crisisjeugdhulp, continuïteit en klachtenlijn

Crisisjeugdhulp, continuïteit en de klachtenlijn staan als een ondersteunende balk getekend in figuur 1. Dit wil zeggen dat ze inzetbaar zijn in elke fase van en op elke plaats van het hulpverleningsproces, ongeacht de aangeboden hulp.

Crisisjeugdhulp is de onmiddellijke en aangepaste actie bij een crisissituatie.

Crisisjeugdhulpverlening verloopt via het crisismeldpunt, dat consult, crisisinterventie, crisisbegeleiding en crisisopvang kan aanbieden.

De **teams continuïteit** organiseren bemiddeling, cliëntoverleg en ondersteuningstrajecten voor jongvolwassenen met rondetafels. Ze zijn aanspreekpunt voor advies en oriëntering in de (rechtstreeks toegankelijke) jeugdhulp in hun regio.

Bemiddeling in de jeugdhulp kan ingeschakeld worden wanneer de hulpverlening vastloopt door een conflict. Een jongere, zijn ouders en de hulpverleners raken het bijvoorbeeld niet eens over wat er moet gebeuren. Of er is een conflict tussen een jongere en zijn ouders, zodat geen gesprek meer mogelijk lijkt. Om breuken in de hulpverlening te vermijden, kunnen jongeren, hun vertrouwenspersoon, ouders en hulpverleners gratis een beroep doen op een bemiddelaar. Die is zelf niet bij de hulpverlening betrokken, maar kan wel helpen om de knoop te ontwarren en een begin van oplossing te zoeken. Bemiddeling gebeurt op vrijwillige en vertrouwelijke basis. Bemiddeling is verplicht wanneer een minderjarige en hulpverlener het niet eens geraken over een aanvraag naar de toegangspoort of bij een eenzijdige stopzetting van de hulpverlening.

Het gebeurt steeds vaker dat meerdere vormen van hulp gecombineerd en in samenhang worden ingezet om een antwoord te bieden op de noden en vragen van ouders, kinderen en jongeren. Want het gaat vaak niet alleen over opgroeien, maar ook over wonen, inkomen, school, pedagogische zorg, psychologische bijstand ... Complexe vragen en problemen overstijgen dan de deskundigheid of de handelingsruimte van één hulpverlener. Soms geraakt hierdoor de hulp niet opgestart of is het overzicht in een lopend traject zoek. Het **cliëntoverleg** brengt iedereen dan bij elkaar. Samen wordt gezocht wat de beste hulp is voor het gezin of de jongere. Dit gratis overleg kan door iedereen aangevraagd worden, ook door de ouders, de jongere zelf of zijn vertrouwenspersoon en door jongvolwassenen tot 25 jaar. Het overleg vindt enkel plaats met toestemming van ouders en jongeren. Een onafhankelijk voorzitter leidt het gesprek in goede banen en zorgt ervoor dat alle afspraken concreet vertaald worden in een werkplan. Een hulpcoördinator volgt de uitvoering van het werkplan op.

Het team continuïteit ondersteunt jongvolwassenen voor wie de overgang van jeugdhulp naar zelfstandig leven als zorgwekkend of complex wordt beschouwd, en bij wie er geen (evidente) link meer is met een hulpaanbod. Uitgangspunt is de samenwerking met de jongere waarin zijn doelen centraal staan. Wat wil hij en hoe wil hij daarbij worden ondersteund? Daartoe worden **rondetafelgesprekken** georganiseerd, waarbij gepoogd wordt om zowel de informele als de professionele context rond de jongere opnieuw te engageren en in te zetten op herstel van deze banden.

4. Aanmelding bij de intersectorale toegangspoort

Toegangspoort

De intersectorale toegangspoort regelt de toegang tot ingrijpende hulp, d.w.z. de niet-rechtstreeks toegankelijke hulp (NRTJ).

De aanmelding bij de toegangspoort kan gebeuren door elke jeugdhulpverlener, ook buiten het gebied van IJH:

- hulpverleners binnen RTJ en NRTJ kunnen als erkend MDT aanmelden of 'gewoon' aanmelden;
- hulpverleners buiten het toepassingsgebied van IJH (bv. huisartsen, drughulpverlening, logopedisten) kunnen oordelen dat NRTJ aangewezen is en eveneens 'gewoon' aanmelden bij de toegangspoort.
- diensten buiten het toepassingsgebied van IJH kunnen erkend worden als MDT (bv. kinderpsychiatrische dienst, revalidatiecentra), en dan aanmelden bij de toegangspoort als MDT.

Minderjarigen kunnen niet of slechts uitzonderlijk zelf de stap zetten naar de toegangspoort. Dit moet steeds samen met een hulpverlener gebeuren. Door steeds een hulpverlener te betrekken bij een aanvraag, wil men de garantie inbouwen dat hulpvragen die bij de toegangspoort terechtkomen, zorgvuldig overwogen zijn en dat dus goed is nagedacht over andere pistes en over de mogelijkheid om via de context van de minderjarige en/of minder ingrijpende hulp tot een oplossing te komen.

Contactpersoon-aanmelder

Als een kind of jongere een ondersteuningsnood heeft naar NRTJ, vult de contactpersoon-aanmelder samen met hem een A-document in. Het A-document gaat elektronisch naar het team indicatiestelling van de regio waar de minderjarige is gedomicilieerd.

De contactpersoon-aanmelder is voor alle partijen de aanspreekpersoon van aanvraag tot en met opstart van de hulp, en dus verantwoordelijk voor hulpcontinuïteit.

5. Een toegangspoort met twee teams

In elke provincie is er een toegangspoort die telkens bestaat uit twee teams: het team indicatiestelling en het team jeugdhulpregie (zie figuur 1). In het Brussel-Hoofdstedelijk-Gewest is er geen toegangspoort. Deze valt onder de provincie Vlaams-Brabant. Sinds kort zijn de teams binnen de toegangspoort uitgebreid met een team continuïteit.

Team indicatiestelling

Wanneer aanmelders hun A-document elektronisch bezorgen aan de toegangspoort, komt het terecht bij een dossierverantwoordelijke van het team indicatiestelling. Deze screent de aanvraag (bv. is de hulpvraag duidelijk omschreven?) en informeert de jongere en contactpersoon-aanmelder of de aanvraag ontvankelijk is.

De dossierverantwoordelijke bepaalt of de indicatiestelling kan gebeuren zonder bijkomend overleg met het voltallige team indicatiestelling (de consensusdossiers) of dat er een bespreking met het voltallige team indicatiestelling nodig is (de besprekingsdossiers). Een voorbeeld van een besprekingsdossier is wanneer de minderjarige vraagt om gehoord te worden door het team indicatiestelling. Behalve vragen voor specifieke actie (SA), individuele materiële bijstand (IMB) en persoonlijke-assistentiebudget (PAB) worden MDT-dossiers algemeen als consensusdossiers beschouwd.

Het team indicatiestelling zal via een verslag het soort hulp voorstellen, uitgedrukt in typemodules. Men werkt dus een voorstel tot hulp uit op basis van de noden, zonder rekening te houden met het feit of deze hulp ook effectief beschikbaar is.

Team jeugdhulpregie

Het team jeugdhulpregie gaat aan de slag om de hulp die voorgesteld wordt door het team indicatiestelling, effectief te realiseren. Daarbij zet de dossierverantwoordelijke de typemodules om naar modules en gaat hij na of het hulpaanbod meteen kan worden uitgevoerd.

Een contactpersoon-aanmelder kan een vraag tot prioritering stellen met behulp van een checklist, op basis van Vlaamse prioriteitscriteria. Jeugdhulpregie zal deze vraag beoordelen en afwegen tegen een quotum. Hij doet dit op basis van de aangegeven urgentie in het A-document en op basis van Vlaamse en regionale prioriteitscriteria.

Aanvragen met een typemodule handicap zullen door het team jeugdhulpregie samen met de Intersectorale Regionale Prioriteitencommissie (IRPC) worden behandeld. De IRPC is een commissie van gebruikers en voorzieningen die kijkt welke vragen het meest urgent zijn. Deze toetsing met IRPC is nodig vanuit de schaarste van het aanbod van het VAPH.

Het team jeugdhulpregie informeert aanmelder en minderjarige over het mogelijke aanbod en eventuele wachttijden. De jongere kan zijn voorkeur geven voor een bepaalde hulpaanbieder.

Duurt het ongewoon lang vooraleer een voorziening de hulpvraag opneemt, dan zullen de jeugdhulpaanbieders samengeroepen worden voor een bespreking en wordt er bemiddeld. Men noemt dit 'escalatie bespreking'. Als dit geen resultaat oplevert, kan de jeugdhulpregisseur een rondetafel organiseren met alle mogelijke aanbieders en een toewijzing verplichten, eventueel met steun van een extra budget.

6. Niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp

Als de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (NRTJ) opstart, stopt de rol van de toegangspoort. Het kan wel gebeuren dat er vanuit de NRTJ-diensten een vraag naar de toegangspoort vertrekt (bv. in functie van herindicatiestelling, hernieuwing van jeugdhulpbeslissing).

7. Gemandateerde voorzieningen

De gemandateerde voorzieningen regelen de toegang tot de aanklappende hulp, d.w.z. hulp die te maken heeft met problemen rond verontrusting en vrijwilligheid.

Als hulpverleners werken in een situatie die mogelijk verontrustend is, dan wordt van hen verwacht zich eerst af te vragen wat ze zelf kunnen doen (bv. om de situatie beter te kunnen inschatten, om hierover zelf het gesprek met de minderjarige aan te gaan of in team te bespreken). Als hij, noch zijn team, noch zijn organisatie een antwoord vinden op de verontrusting, kunnen ze een beroep doen op de gemandateerde voorzieningen.

Er zijn twee gemandateerde voorzieningen (zie figuur 1): het ondersteuningscentrum jeugdzorg (OCJ) en het vertrouwenscentrum kindermishandeling (VK). Het OCJ en VK nemen dezelfde taken op in verband met maatschappelijke noodzaak, maar het VK blijft zich daarnaast specifiek profileren op hun bestaande expertise met betrekking tot kindermishandeling.

De opdracht van gemandateerde voorzieningen bestaat uit:

1. ondersteuning van hulpverleners en voorzieningen in het omgaan met verontrusting;
2. onderzoeken of de hulp maatschappelijk noodzakelijk is na aanmelding door de hulpverlener of kennisgeving via het Parket;
3. opvolgen van de hulp die als maatschappelijk noodzakelijk is beoordeeld (in verschillende gradaties van aanklappendheid);
4. doorverwijzing naar het Parket wanneer geen vrijwilligheid mogelijk is (d.w.z. bij weigering tot medewerking van de minderjarige).

Als uit het onderzoek naar maatschappelijke noodzaak blijkt dat NRTJ nodig is, dan kan het OCJ of VK samen met de hulpverlener een aanvraag doen bij de toegangspoort.

8. Gerechtelijke jeugdhulp

Een gemandateerde voorziening kan in twee situaties doorverwijzen naar het jeugdparquet:

- als de hulp maatschappelijk noodzakelijk wordt geacht en als na een gesprek met de minderjarige en zijn ouders/opvoedingsverantwoordelijken de gepaste jeugdhulpverlening niet wordt aanvaard;
- als er weigering is tot meewerken aan het onderzoek naar maatschappelijke noodzaak.

Situaties kunnen ook bij het Parket terecht komen via de politie.

Het Parket kan de jeugdrechter vorderen, die op zijn beurt een vonnis kan uitspreken. Voor de uitvoering van het vonnis werkt de sociale dienst jeugdrechtbank (SDJ) - volgens de kwaliteitseisen van een MDT - rechtstreeks samen met de jeugdhulpregie (zie figuur 1). Het is de sociale dienst jeugdrechtbank (SDJ), en dus niet het team indicatiestelling, die dan een indicatiestellingsverslag opstelt.

Een jeugdrechter kan ook beslissen om een jongere die een jeugddelict heeft gepleegd of die in een zwaar verontrustende leefsituatie verkeert, te plaatsen in een gemeenschapsinstelling. Het centraal informatie- en aanmeldpunt (CAP) regelt daartoe de instroom en helpt jeugdrechters en consulenten om snel geschikte opvang te vinden, rekening houdend met de beschikbare plaatsen.

Vanaf 1 september 2019 treedt tevens het nieuw jeugddelinquentiedecreet gefaseerd in werking.